

УДК 657. 22

Свірко С. В.,

доктор економічних наук, професор Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана,

Осадча О. О.,

кандидат економічних наук, старший викладач Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено методологічні положення, методичні та організаційні підходи формування інформаційних потоків у діяльності вітчизняних суб'єктів. Обґрунтовано критерії ефективності інформаційного ресурсу в умовах постіндустріальної економіки.

Ключові слова: інформаційні потоки, суб'єкти господарювання, інформаційний ресурс, постіндустріальна економіка, методологія, результативність, облікова інформація, аналітична інформація.

В статье исследованы методологические положения, методические и организационные аспекты формирования информационных потоков в деятельности отечественных субъектов. Обоснованы критерии эффективности информационного ресурса в условиях постиндустриальной экономики.

Ключевые слова: информационные потоки, субъекты хозяйственной деятельности, информационный ресурс, постиндустриальная экономика, методология, результативность, учетная информация, аналитическая информация.

The methodological and organizational approaches of forming information flows of activity of national subjects explores in this article. The criteria of efficiency of information resource in a post-industrial economy are grounded.

Keywords: information flows, economic entities, information resource, post-industrial economy, methodology, results, accounting information, analytical information.

Постановка проблеми. Сучасний етап національного розвитку має низку характерних ознак, зокрема: "сталий розвиток" – збалансований соціально-економічний та екологічний розвиток суспільства; "постіндустріальний розвиток" – розвиток на основі високих технологій тощо.

Кожен із перерахованих економічних форматів обумовлює певні вимоги не тільки до організації господарської діяльності юридичних осіб, а й до її інформаційного супроводу.

У постіндустріальному суспільстві національні інформаційні ресурси – одне з найбільших потенційних джерел успішної прибуткової діяльності. У зв'язку з цим необхідно розвивати як нову галузь економіки інформаційну економіку, в якій промисловість за показниками зайнятості та своєї частки в національному продукті поступається місцем сфері послуг, а сфера послуг є переважно обробкою інформації.

Основний ресурс інформаційної економіки – інформаційний, що має відповідати всім критеріям виробничого ресурсу.

Ресурси – основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і які використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку. Система будь-якого рівня охоплює такі ресурси: природні, технічні, технологічні, кадрові, просторові, часові, структурно-організаційні, інформаційні, фінансові, нематеріальні [3, с. 106].

Щодо інформаційних ресурсів, то для них теж обов'язковими є питання оцінки в балансовому обліку та умов використання з метою забезпечення для суб'єкта господарювання економічної вигоди.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формуванню інформації за даними обліку та звітності суб'єктів присвячували свої праці вітчизняні науковці М. Чумаченко, С. Свірко, С. Голов, В. Палій, В. Івашкевич, Л. Нападковська, І. Білоусова, М. Пушкар, Б. Валуєв, О. Бородкін, В. Сопко та ін. Залишаються малодослідженими питання уніфікації форматів інформаційного забезпечення на основі критеріїв результативності, з урахуванням сучасних потреб окремих груп її споживачів.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є вивчення методології інформаційного забезпечення суб'єктів підприємницької та непідприємницької діяльності, обґрунтування чинників його результативності з урахуванням потреб широкого кола споживачів та вимог міжнародної інтеграції ринкових процесів.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні виробничі ресурси (ІР) – активи суб'єкта господарської діяльності, для визнання яких мають бути визначені:

- показники оцінки балансової вартості;
- альтернативні формати документування та документообігу;
- критерії визнання отриманої від їх функціонування економічної вигоди.

Окрім цього, ІР повинні відповідати певним якісним характеристикам, задовольняти визначені принципи їх формування та функціональне призначення.

А. М. Береза, І. А. Козак визначають такі якісні характеристики інформаційних систем, що цілком можуть бути якісними характеристиками ІР :

- функціональна повнота: надавати можливість одержання адміністративним персоналом різних рівнів управління необхідної для прийняття рішень інформації;
- функціональна надійність: гарантувати відповідність сутності об'єкта ІР для результативного виконання працівниками своїх функцій у межах визначених компетенцій;
- економічна ефективність: поліпшувати економічні результати функціонування суб'єкта внаслідок впровадження інформаційної системи [1, с. 15-16].

Додатково доцільно додати (за аналогією з якісними характеристиками фінансової звітності): надавати можливість прийняття мотивованих рішень для реалізації цілей та завдань статутної діяльності.

Формат інформаційного супроводу господарської діяльності залежить від потреб користувачів та має свою інфраструктуру на макро- і мікрорівнях. Зокрема, на рівні юридичної особи це: менеджери різних ланок управління, комплекс обліково-аналітичних та контрольних процедур, показники звітних форм (зовнішньої та внутрішньої звітності), нормативна база з питань функціонування суб'єкта та ін.

Зміст ІР зумовлений економіко-організаційною характеристикою суб'єкта, пріоритетів, мети та завдань його діяльності.

З метою узагальнення можна провести таку класифікацію ресурсів:

- ІР підприємств недержавного сектора економіки;
- ІР суб'єктів господарської діяльності державного сектора економіки: державних підприємств, державних товариств, державних корпорацій [2];
- ІР органів державного сектора: бюджетних установ та загальнодержавних цільових фондів [4];
- ІР банківських та небанківських фінансових установ;
- ІР небюджетних неприбуткових організацій.

Пріоритетні чинники формування вітчизняних суб'єктів господарювання подано в таблиці 1.

Таблиця 1
Пріоритетні чинники формування інформаційного ресурсу суб'єктів господарювання

Суб'єкт господарювання	Випуск конкурентоздатної продукції	Отримання прибутку	Вирішення соціальних питань		Розширення виробництва (сфери діяльності)	Екологічна безпека виробничої діяльності	Раціональне використання виробничих ресурсів	
			трудового колективу	на загальнодержавному рівні			державних активів	отриманих у результаті операцій підприємницького характеру
1	2	3	4	5	6	7	8	9
підприємства недержавного сектора економіки	✓	✓	✓		✓	✓		✓
суб'єктів державного сектора економіки	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
органів державного сектора				✓			✓	
банківських та небанківських фінансових установ		✓	✓		✓			✓
небюджетних неприбуткових організацій			✓	✓	✓		✓	✓

ІР суб'єкта господарської діяльності можна розглядати на двох етапах формування: адміністративно-управлінському та обліково-аналітичному (рис. 1).

Рис. 1. Організаційна модель інформаційного ресурсу

Основою розробки обліково-аналітичної інформаційної системи повинна стати Концепція інформаційного ресурсу суб'єкта господарської діяльності, що в обов'язковому порядку покликана дотримуватись таких вимог:

- органічно входити до складу єдиної інформаційної системи суб'єкта, впливаючи при цьому на решту складових, і, одночасно, зазнаючи зворотного впливу;
- створювати умови для ефективної реалізації господарських операцій, забезпечуючи при цьому інформаційну підтримку суб'єкта;
- поєднувати в своєму складі інформаційні дані підсистем обліку (включаючи інформацію зовнішньої та внутрішньої звітності), контролю та аналізу результатів діяльності [5, с. 44].

Інформаційний ресурс може бути визнано як результативний при умові комплексного забезпечення ним таких принципів та функцій.

Основні принципи ІР:

1. Доцільність: розкриває лише ті факти та явища в рамках господарської діяльності, що можуть бути корисними для оперативного та стратегічного управління.
2. Достовірність: інтерпретує точні, об'єктивні, підтверджені дані.
3. Повнота: проходить всі етапи збору, узагальнення та передачі даних.
4. Оперативність: дотримується структуризованого за етапами проходження та часовими проміжками формування плану-графіка при максимальному використанні сучасного технічного оснащення та забезпеченні високого кваліфікаційного рівня працівників.
5. Правильність оформлення: інформаційні дані дотримуються вимог чинного нормативного поля з питань господарської діяльності суб'єкта, а також обліку, контролю та аналізу результатів діяльності.
6. Безперервність: мають безперервний характер функціонування, виходячи з безперервної діяльності суб'єкта.
7. Лаконічність: інформаційні блоки викладені лаконічно, компетентно, зрозуміло.

Основні функції ІР:

1. Інформаційна: ІР є носієм інформації про факт господарської діяльності.
2. Контрольна: формат ІР (письмовий, електронний) є знаряддям попереднього, поточного та наступного контролю.
3. Кумулятивна: ІР за певні звітні періоди дають можливість накопичувати інформацію, порівнювати та аналізувати її.
4. Комунікативна: ІР виступають засобом зв'язку, передачі інформації в часі та просторі як у середині суб'єкта, так і в рамках його економічної інфраструктури.
5. Управлінська: на основі ІР приймаються оперативні та стратегічні рішення.

6. Організаційна: за допомогою ІР на підставі прийнятих на їх основі розпоряджень реалізуються факти господарської діяльності.

7. Оптимізаційна: сприяють проведенню поточних та прогнозних розрахунків щодо покращення динаміки умов функціонування суб'єкта.

8. Регулююча: здійснюють ефективний вплив на об'єкт управління у випадку відхилення фактичних значень від заданих.

9. Прогнозування: визначають основні тенденції, закономірності та показники розвитку об'єкта управління.

10. Аналітична: визначають основні показники техніко-економічного стану діяльності об'єкта управління.

Предметом наших досліджень є обліково-аналітичний рівень формування ІР. База формування ІР на цьому рівні – дані облікової системи суб'єкта. На сьогодні це те тільки бухгалтерський облік, а цілісна система обліку, що включає підсистеми бухгалтерського, внутрішньогосподарського, податкового та статистичного обліку.

Одним із складових менеджменту організації діяльності суб'єкта має стати організаційне забезпечення формування ІР – Програма менеджменту функціонування інформаційного ресурсу (далі – Програма).

Програма передбачає такі об'єкти адміністрування:

- визначення структури інформаційних потоків, основних джерел інформації;
- визначення та обґрунтування технології збору, узагальнення та передачі інформаційних блоків;
- визначення метаданих для службових документів з метою забезпечення їх відповідності функціональному призначенню;
- визначення вимог до етапів обігу ІР та використання їх певними посадовими особами;
- забезпечення умов збереження та відтворення письмових та електронних форматів ІР, доступу до них;
- узгодження політики адміністрування ІР з чинними регуляторними вимогами та нормами;
- визначення можливостей оптимізації ІР як складової успішного використання ресурсного потенціалу суб'єкта тощо.

Висновки. Дієвість інформаційного супроводу діяльності господарюючого суб'єкта – один із провідних чинників сприяння “доступу” до нього не тільки власників, засновників, контролюючих органів, а й інвесторів. Відтак, інформаційний ресурс має відповідати вимогам однозначності в трактуванні та повноті інформаційних блоків, їх достовірності, неупередженості, підконтрольності та уніфікованості методико-організаційних підходів щодо створення такого інформаційного ресурсу. Запропоновані в роботі критерії якості, принципи, функціональні призначення ІР дозволяють обґрунтовувати оцінку ресурсу саме на основі виробничих показників потенційної економічної вигоди за результатами його впровадження.

Література:

1. Береза А. М. Проектування систем оброблення інформації: навч. посіб. / А. М. Береза, І. А. Козак. – К. : КНЕУ, 2008. – 448 с.
2. Господарський кодекс України від 16. 01. 2003 №436-IV (з чинними змінами та доповненнями).
3. Економічний енциклопедичний словник : У 2 т. Т. 1 / За ред. С. В. Мочерного; уклали Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І. – Львів : Світ, 2005. – 616 с.
4. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю до 2015 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005 р. № 158-р (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2008 р. № 1347-р).
5. Мачуга Р. І. Інформаційна система бухгалтерського обліку в управлінні підприємствами харчової промисловості: дис. канд. екон. наук: 08. 00. 09 / Мачуга Роман Іванович. – Тернопіль, 2009. – 196 с.
6. Подання фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101. Затверджено наказом Міністерства фінансів України 28. 12. 2009 № 1541 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 24. 12. 2010 № 1629).
7. Шуремов Е. Л. Автоматизированные информационные системы бухгалтерского учета, анализа, аудита: учебное пособие / Е. Л. Шуремов, З. А. Умнова, Т. В. Воропаева. – М. : Перспектива, 2005. – 363 с.